

SUZANA TODORVIĆ

OSNOVNA SLOVNICA MILJSKEGA ISTRSKOBENEŠKEGA GOVORA: OD FONEMSKEGA SESTAVA DO ZAIMKOV

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.25.2.6](https://doi.org/10.3986/jz.25.2.6)

V prispevku so prikazane izbrane slovnične značilnosti miljskega narečnega govora. V Miljah govorijo domačini istrskobeneško narečje, saj so v tem kraju, tako kot v večini drugih obmorskih istrskih mest, več stoletij vladali Benečani. Miljčani so še do konca 19. stoletja govorili muglizanščino, tj. predbeneški romanski jezik, ki se je razvil iz govorjene latinščine tega kraja. Danes se v narečju pogovarja večina meščanov, njegovo rabo smo zasledili tudi pri mlajših prebivalcih, ki pa v svoj govor pogosto vnašajo narečne izraze iz sosednje tržaščine in standardne italijanščine. Narečno gradivo smo pridobili z narečjeslovno raziskavo, ki smo jo opravili leta 2018.

Ključne besede: miljski narečni govor, istrskobeneško narečje, slovnica, dialektološka raziskava

A Short Grammar of the Muggia Dialect: From Phonetics to Pronouns

This article presents selected grammatical features of the local Muggia dialect. Muggia residents speak an Istrian–Venetian dialect because this town, like most other coastal towns in Istria, was ruled by the Venetians for several centuries. Up until the end of the nineteenth century, Muggia residents spoke the Muglisano dialect, a pre-Venetian Romance language that developed from the spoken Latin used in this town. Today most locals converse in dialect, and its usage has also been observed among young residents, who, however, frequently introduce dialect expressions from the neighboring Trieste dialect and standard Italian. The dialect material was collected through a dialectological study conducted in 2018.

Keywords: Muggia dialect, Istrian–Venetian dialect, grammar, dialectological study

- 0 V prispevku so prikazane izbrane slovnične značilnosti miljskega narečnega govora. V Miljah so še do konca 19. stoletja govorili muglizanščino, tj. predbeneški romanski jezik, ki je jezik ladinskega tipa (Filipi 1993: 275–284). Svoj prvotni jezik so Miljčani, tako kot večina drugih prebivalcev obmorskih istrskih (in dalmatinskih) mest, v času nadvlade Beneške republike (od 14. stoletja dalje) postopoma zamenjali z beneščino, zato je izumiranje avtohtonih obmorskih govorov potekalo v različnih obdobjih – v Trstu so ladinsko govorili do začetka prejšnjega stoletja, na Krku so veljotščino ohranjali do leta 1898 (takrat je umrl njen zadnji govorec Antonio Udaina) (Filipi 1993: 275–284).

Danes se v narečju pogovarja večina meščanov, njegovo rabo smo zasledili tudi pri mlajših prebivalcih, ki pa v svoj govor pogosto vnašajo narečne izraze iz sosednje tržaščine in standardne italijanščine. Narečno gradivo smo pridobili z narečjeslovno raziskavo, ki smo jo opravili leta 2018.

1 MILJE IN NJIHOVO NAREČJE

Milje (it. *Muggia*) so italijansko obmorsko mestece, ki leži na skrajnem severozahodnem delu istrskega polotoka. Najstarejša omemba kraja *Castrum Muglae* se v dokumentih prvič pojavlja leta 931. Z griča Stare Milje (it. *Muggia Vecchia*) nad mestom so se prebivalci v današnje Milje (na predel, imenovan *Borgo Luro*) preselili med 10. in 14. stoletjem, predvsem pa po letu 1353, ko so jih napadli Genovežani. Staro sklenjeno pozidano mestno jedro se nahaja tik ob morju oz. mandraču (Impastari 1896: 7–9) (<http://www.comune.muggia.ts.it>).

Večstoletna prisotnost Benečanov v tem kraju se še danes odraža v lokalni arhitekturi in jeziku. V Italiji govorijo istrskobeneško le v Miljah – tržaško italijanščino sicer uvrščamo v skupino italijansko-beneških govorov, a je ne prištevamo k istrskobeneškim govorom, ker Trst ne leži na istrskem polotoku (prim. Todorović 2017: 16). V istrskobeneški jezikovni areal poleg miljskega govora sodijo tudi romanski govori, ki jih govorijo avtohtoni pripadniki italijanske narodne skupnosti, ki živijo v obmorskih krajih slovenske in hrvaške Istre.

Miljam domačini pravijo *Muja*, sebi pa *muje'žani*. Leta 2018 je po podatkih Statističnega urada Republike Italije (ISTAT) tu živelo 13.111 ljudi (<https://www.istat.it>).

2 ZBIRANJE IN ZAPISOVANJE NAREČNEGA GRADIVA

Gradivo za pripravo osnovne miljske slovnice smo pridobili v sklopu narečjeslovnih raziskav, ki smo jo opravili v letu 2018. Miljčane smo spraševali po domačem izrazju za 1525 pojmov vprašalnice, na katero se po navadi opiramo pri raziskovanju istrskobeneških govorov (prim. Todorović 2015a; 2015b; 2016; 2017; 2018), ter jih obenem usmerjali k pripovedovanju anekdot, zgodb in pripovedi, iz katerih smo po transkripciji besedil¹ izluščili slovnične značilnosti. Besedišče smo zapisali z grafemi italijanske in slovenske fonetične pisave, ki smo jim dodali *š* – fonem med mehčanim in mehkim *š* (*foš'kija* 'meglica'), *ž* – fonem med mehčanim in mehkim *z* (*ž'enero* 'zet') in *č* – fonem med *č* in *ć* (*moče'kin* 'robec').

Narečni govorci, ki so sodelovali pri raziskavi, so:²

- Franco Stener, rojen 18. junija 1952
- Marco Stener, rojen 24. julija 1958
- Sergio Norbedo, rojen 31. avgusta 1955
- Lucilla Ugo, rojena 24. septembra 1938
- Francesco Russignan, rojen 18. junija 1940

1 Posnetke pogovorov hrani avtorica članka.

2 Od narečnih govorcev smo dobili dovoljenje za objavo podatkov.

3 STRUKTURA IN VSEBINA PREDSTAVLJENE SLOVNICE

V pričujočem poglavju prikazujemo izbrane značilnosti miljske slovnice, in sicer fonemski sestav ter izbrane besedne vrste – člen (določni in nedoločni člen), predlog (enostavni in očlenjeni predlogi), samostalnik, pridevnik (stopnjevanje pridevnika, svojilni pridevniki, kazalni pridevniki), vprašalni prislov ter zaimek (osebni zaimki, zaimki v dajalniku in tožilniku, svojilni, povratni osebni, vprašalni in kazalni zaimki).

Besedne vrste poimenujemo v slovenskem in italijanskem jeziku, njihove predstavitve pa prikazujemo v preglednicah, ob katerih so narečni primeri prevedeni v slovenščino. Stanje miljskega sistema v glavnem prikazujemo kontrastivno s knjižno italijanščino.

Za prikaz osnovne miljske slovnice smo se oprli na sistem in razlage, ki smo jih uporabili tudi za prikaz slovnice istrobeneščine Kopra, Izole in Pirana (prim. Todorović 2016: 193–253), Hrvatinov (Todorović 2017: 207–226) in Bertokov (Todorović 2018: 245–264).

4 FONEMSKI SESTAV

4.1 Samoglasniški fonemi

Miljski govor ima osem samoglasniških fonemov: *a, e, ɛ, i, o, ɔ, u, ə*.

	sprednji	srednji	zadnji
visoki	<i>i</i>		<i>u</i>
ozki sredinski	<i>ɛ</i>		<i>ɔ</i>
nevtralni sredinski		<i>ə</i>	
široki sredinski	<i>e</i>		<i>o</i>
nizki		<i>a</i>	

Primeri: *kal'sini* 'nogavice', *spi'ɣete* 'vezalke', *'mažena* 'mlinski kamen', *ən'dar* 'iti', *kape'lar* 'zmotiti se', *u'livo* 'oljka', *šta'jon* 'letni čas', *'šoržo* 'miš'.

Ozka samoglasnika *ɛ* in *ɔ* lahko nastopata le pod naglasom, npr. *ɣa'lɛto* 'petelinček' in *si'vɔla* 'čebula'.

4.2 Soglasniški fonemi

Miljski soglasniški sistem temelji na enaindvajsetih fonemih: *p, b, m, w, f, v, t, d, n, š, ž, l, r, ǵ, ć, ŋ, ĺ, j, k, g, ʔ*.

3 Zveneči mehkonebni pripornik *ɣ* govorce pod vplivom knjižne italijanščine vedno pogosteje nadomeščajo z zvenečim mehkonebnim zapornikom *g*. Fonem *g* se sicer pojavlja le v soglasniški skupini s fonemom *n*, tj. *ng*, npr. *'fango* 'blato'.

	(dvo)- ustnični	zobno- ustnični	zobni zadlesnični	prednje- nebni	nebni	mehko- nebni
zapornik	<i>p b</i>		<i>t d</i>			<i>k g</i>
pripornik		<i>f v</i>		<i>š ž</i>		<i>ɣ</i>
zlitnik				<i>ǰ ċ</i>		
nosnik	<i>m</i>		<i>n</i>		<i>ń</i>	
lateral ^{3a}			<i>l</i>		<i>ĺ</i>	
vibrant ^{3b}			<i>r</i>			
drsnik	<i>w</i>				<i>j</i>	

Primeri: *ten'pešta* 'toča', *'bora* 'burja', *ffjume* 'reka', *ay'war* 'potok', *kon'fin* 'meja', *pje'van* 'župnik', *'ošte* 'prodajalec vina', *'banda* 'godba na pihala', *t'ran* 'tramvaj', *štrama'ser* 'žimničar', *penž'jon* 'pokojnina', *'šemola* 'pege', *'riya* 'preča', *ǰir'landa* 'venec', *š'pečo* 'ogledalo', *pi'hata* 'lonec', *kande'ler* 'svečnik', *'jašo* 'led', *'kava* 'kamnolom', *'longo* 'dolg', *še'vin* 'žaga za oljčne veje'.

5 IZBRANE BESEDNE VRSTE

5.1 Člen

Tako kot knjižna italijanščina ima tudi miljski govor določni in nedoločni člen.

5.1.1 Določni člen

Določni člen se v knjižni italijanščini in njenih narečjih rabi pred besedami, ki označujejo stvari, za katere govorec (pisec) predvideva, da jih sogovornik (bralec/ciljna publika) pozna (Dardano – Trifone 2013: 151).

V italijanskem knjižnem jeziku pred samostalniki in pridevniki moškega spola lahko stojijo člani *il*, *lo* ali *l'* (v ednini) in *i* ali *gli* (v množini); pred samostalniki in pridevniki ženskega spola *la* ali *l'* (v ednini) in *le* (v množini). Merilo izbire določnega člana je poleg spola samostalnika odvisno od njegovega vzglasnega fonema. Miljska istrobeneščina pozna za moške slovnične oblike dva člana – *el* in *l'*, v množini *i*, za samostalnike ženskega spola pa *la* in *l'*, v množini *le*.

Miljčani za knjiž. it. člena *il* in *lo* uporabljajo člen *el*, in sicer pred vsemi samostalniki moškega spola, razen pred tistimi, ki se začnejo s samoglasnikom – v tem primeru uporabljajo člen *l'*. Pri rabi določnega člana pred samostalniki ženskega spola veljajo enaka pravila kot v knjižni italijanščini – pred besedami, ki se začnejo s soglasnikom, stoji člen *la*, pred tistimi z začetnim samoglasnikom pa *l'*.

m. sp. ed.	<i>el, l'</i>
m. sp. mn.	<i>i</i>
ž. sp. ed.	<i>la, l'</i>
ž. sp. mn.	<i>le</i>

3a Obojestranski jezičnik.

3b Nekontinuirani jezičnik.

Primeri: *el kaš'jol* 'zajemalka', *l'omo* 'moški', *la kapo'nera* 'kokošnjak', *l'onğa* 'noht, ostroga', *i u'zej* 'ptice', *le šu'kete* 'bučke'. Prim. tudi: *Ga šon'ka el 'ramo* 'Posekal je vejo', *El še ya šbre'ya le b'raye* 'Strgal (si) je hlače', *La ya ta'sa l'ajo, la ši'vola e el pre'semolo* 'Nasekljala je česen, čebulo in peteršilj', *El ka'fe 'jera 'maša brušto'la* 'Kava je bila preveč pražena'.

5.1.2 Nedoločni člen

V knjižni italijanščini se nedoločni člen rabi pred besedami, ki označujejo neko splošno, nedoločeno stvar, ki ni povsem znana. Njegova osnovna funkcija je napovedati stvar, o kateri še ni bilo govora (Dardano – Trifone 2013: 154; Todorović 2016: 214).

Miljčani uporabljajo dva nedoločna člena, in sicer *un* pred samostalniki moškega spola in *na* pred samostalniki ženskega spola.

m. sp. ed.	<i>un</i>
ž. sp. ed.	<i>na</i>

Primeri: *na 'volta* 'enkrat, nekoč', *La že un štrafa'nič⁴* 'Ona je ničvrednica', *Ti 'son un ve'rul* 'Naiven si', *'Date na škur'tada aj ka'vej ke ti 'son 'kome un š'kovolo del 'češo* 'Skrajšaj lase, ker izgledaš (si) kot straniščna metlica', *Na 'volta par 'dute ... 'metiye un b'jeko ke no še 'vedi el 'bužo* 'Enkrat za vselej ... daj tja cunjjo, da se ne bo videlo luknje', *Ti s'puši kome un kav'røn* 'Smrdiš kot kozel (bradač)', *El že un ma'turlo* 'On je nepredvidljiv'.

5.2 Predlog

Predlogi so nepregibne besede, ki odražajo odnose med stavčnimi elementi (Dardano – Trifone 2013: 402). V miljskem govoru smo prepoznali rabo enostavnih (it. *preposizioni semplici*) in očlenjenih predlogov (it. *preposizioni articolate*).

5.2.1 Enostavni predlogi

Raba knjižnih italijanskih predlogov *di, a, da, in, con, su, per, tra/fra* je večinoma enaka rabi istrskobeneških enostavnih predlogov, ki jih s primeri navajamo v nadaljevanju.

Ugotovili smo (Todorović 2016; 2017; 2018), da se v vseh istrskobeneških govorih predlog *de* uporablja za knjiž. it. predloga *di* in *da*, npr. *Me 'fido de ti* (knjiž. it. *Mi fido di te*) 'Zaupam ti', *'Jera 'maša de ma'ñar* (knjiž. it. *C'era molto da mangiare*) 'Bilo je veliko hrane'.

V miljski istrobeneščini smo zabeležili tudi opuščanje predloga *a* v primerih, ko je njegova raba v knjižni italijanščini obvezna, npr. *Ga škan'sa de p'jover, že 'mejo ke 'vado 'kaza ž'velto* (knjiž. it. *Ha smesso di piovere, è meglio che (io) vada*

4 Dobesedno: 'cunjica'.

a casa subito ‘Prenehalo je deževati, bolje je, da grem čim prej domov’, *ʔn'demo nu'dar* (knjiž. it. *Andiamo a nuotare*) ‘Gremo plavat’. Med starejšimi govorcji se raba predloga *a* razmeroma redka, mlajši pa ga uporabljajo zaradi vpliva knjižne italijanščine.

Miljski enostavni predlogi:

- **de** (it. *di*): *de 'Izola* ‘iz Izole’, *de in'verno* ‘pozimi’, *El 'vivi de trapo'lesi* ‘On živi od prevar’, *Me 'vjen de 'butar 'fora* ‘Slabo mi je’, *'tapo de 'suro* ‘plutovinnasti zamašek’;
- **de** (it. *da*): *kwej de Dra'γoña* ‘tisti iz Dragonje’, *Me par de sin'tir o'dor de bru'za* ‘Zdi se mi, da smrdi po zažganem’, *ko'verčo de 'leño* ‘Leseni pokrov’, *'čaro de 'luna* ‘polna luna’, *de ma'tina p'rešto* ‘zgodaj zjutraj’, *'ora de p'ranso* ‘ura kosila’, *γran de ten'pešta* ‘zrno toče’, *'kanpo pjen de p'jere* ‘kamnit teren’;
- **a** (it. *a*): *'Demo (a) ma'ñar* ‘Gremo jest’, *Va (a) miš'jar la me'neštra ke no la še 'taki* ‘Pojdi zmešat mineštro, da se ne bo prismodila’, *ʔn'demo (a) inyru'mar le šar'ježe* ‘Gremo pobirat češnje’, *Va del pek a čor tre 'biye* ‘Pojdi k peku (v pekarno) po tri žemlje’;
- **in** (it. *in*): *El 'jera 'duto 'rošo in 'vižo* ‘Bil je ves rdeč v obraz’;
- **ko(n)** (it. *con*): *Še γa ribal'ta el pikata'bari ko(n) 'duta la 'roba ke 'jera 'šora* ‘Prevrnil se je obešalnik z vsemi stvarni, ki so bile na njem’, *No štru'karte i b'rufoli kon k'wele man krod'i'yože* ‘Ne stiskaj si mozoljev s tistimi umazanimi rokami’, *Šu pel 'monte la 'veča 'kori ko la 'kotola p'jena de 'bori ...* ‘Po hribu teče starka s krilom polnim denarja ...’;
- **šu** (it. *su*): *šu na 'tola* ‘na eni/nekí mizi’;
- **per, par** (it. *per*): *Par mi me 'bašta, še me 'vanša γe re'γalo a kwalki'dun* ‘Zame je dovolj, če mi bo ostalo, ga (jo) bom komu podaril’, *Γ'wantite šul paša'man, ke no ti še 'rodoli žo par le š'kale* ‘Primi se za oprijemalo, da se ne boš skotalil (skotalila) po stopnicah’;
- **fra, tra** (it. *fra/tra*): *Tra de 'lori že un 'poko de ma'reta*⁵ ‘Med njima je nekaj nesoglasij’.

5.2.2 Očlenjeni predlogi

Italijanski očlenjeni predlogi so sklopi iz zaporedja predloga in določnega člena, ki se pišeta skupaj, npr. *su + la – sulla*. V knjižni italijanščini so z določnimi členi v množini in ednini lahko očlenjeni predlogi *di, a, da, in, su*, medtem ko predlogov *per, tra/fra* in *con*⁶ ni možno očleniti, npr.: *di + lo – dello, a + l' – all', da + le – dalle, su + il – sul*, vendar *per + la – per la, tra + il – tra il, con + lo – con lo*. V knjižni italijanščini predlogov ni možno očleniti z nedoločnimi členi, npr. *di + un – di un, a + una – ad una* itd.

⁵ Dobesedno: ‘bibavica’.

⁶ Predlog *con* je sicer lahko očlenjen z določnima členoma *il* in *i*, a taka raba v narečju in knjižni italijanščini peša.

V istrobeneščini so predlogi lahko očlenjeni s skoraj vsemi določnimi in nedoločnimi členi, izvzemši predlog *tra/fra*, katerega očlenitev ni možna.

določni členi	predlogi						
	<i>de</i>	<i>a</i>	<i>de</i>	<i>in</i>	<i>ko</i>	<i>šu</i>	<i>per, par</i>
<i>el, l</i>	<i>del</i>	<i>al</i>	<i>del</i>	<i>'intel</i>	<i>kol</i>	<i>šul</i>	<i>pel</i> ^{6a}
<i>la, l</i>	<i>'dela</i>	<i>'ala</i>	<i>'dela</i>	<i>in'tela</i>	<i>'kola</i>	<i>'šula</i>	
<i>i</i>	<i>dej</i>	<i>aj</i>	<i>dej</i>	<i>in'tej</i>	<i>kaj</i>	<i>šuj</i>	<i>pej, pi</i> ^{6b}
<i>le</i>	<i>'dele</i>	<i>'ale</i>	<i>'dele</i>	<i>in'tele</i>	<i>'kole</i>	<i>'šule</i>	<i>'parle</i> ^{6c}
<i>un</i>	<i>dun</i> ^{6č}	<i>a un</i>	<i>de un</i>	<i>in'tun</i>	<i>ko un, kun</i>	<i>šun</i> ^{6d}	
<i>na</i>				<i>in'tuna</i>	<i>'kuna</i>	<i>'šuna</i>	

Primeri: *El 'late še ya š'panto pel fojo'ler* 'Mleko se je razlilo po peči', *El ya 'fato na žbri'sada šuj 'jašo ...* 'Na ledu mu je zdrsnilo ...', *'Meti de 'novo la 'karne šul fojo ke la že ən'kora k'ruda* 'Daj še enkrat meso na ogenj, ker je še vedno surovo', *'Koš ti 'kuki pel 'bužo 'dela šera'dura ...* 'Kaj kukaš skozi odprtino ključavnice ...', *Go inbu'za le 'cave del por'ton* 'Izgubil sem ključke dvoriščnih vrat', *La pi'tura še 'tira kol pi'nel* 'Barvo se nanaša s čopičem', *'Mišja la po'lenta 'intela kald'jera* 'Polento mešaj v kotlu', *Dova'ro ən'dar del oku'lišta par'ke me 'šon ina'korto ke no 'vedo ben* 'Moral bom k okulistu, ker sem ugotovil, da slabo vidim', *'Jera del vi'sin de 'kaža* 'Bil/bila je pri sosedu', *Int'una fjaška 'jera un fja de vin* 'V eni steklenici je bilo nekaj vina', *La kami'nava pej 'boški* 'Hodila je po gozdovih', *Mi kol 'muš e ti kol t'ram* 'Jaz z oslom, ti (pa) s tramvajem'.

5.3 Samostalniki

Miljski samostalniki moškega spola se lahko končajo na samoglasnika *-e* in *-o*, npr. *'padre* 'oče', *'jorno* 'dan', v množini pa na *-i*, npr. *'banki* 'klopi', ali na soglasnike *-r*, *-n* ali *-l*, npr. *žbrufa'dor* 'zalivalnik', *inbrija'yon* 'pijanec', *kaš'jol* 'zajemalka'. V množini se ti lahko končajo na *-i*, npr. *žbrufa'dori* 'zalivalniki' in *inbrija'yon* 'pijanci', ali na *-j*, npr. *kaš'joj* 'zajemalke'.

Samostalniki ženskega spola so po navadi izglasni na *-a* in *-e*, npr. *oste'rija* 'gostilna', *'mare* 'mati', v množini pa na *-e*, npr. *oste'rije* 'gostilne'; samostalniki ženskega spola, ki se v ednini končajo na *-e*, ostanejo v množini nespremenjeni, npr. *la rede* 'mreža', *le rede* 'mreže', *la mare* 'mati', *le mare* 'matere'. Tvorba množine na *-i* nakazuje vpliv knjižnega jezika na narečje, npr. milj. *mari* 'matere',

6a Tudi *par el*.

6b Tudi *par i*.

6c Pogosto je težko določiti, ali je predlog očlenjen ali pa stoji samostojno ob predlogu, saj se pri zapisu narečnega želimo čim bolj približati izgovorjeni besedi.

6č Tudi *de un*.

6d Značilno je opuščanje zadnjega samoglasnika (ali soglasnika) predloga, ko je izgovorjen s členom, npr. *šu un – šun; de un – dun*.

toda knjiž. it. *luce* 'luč, svetloba', *luci* 'luči, svetlobe', *legge* 'zakon', *leggi* 'zakoni' idr.

Samostalniki ženskega spola se redko končajo s soglasnikom, npr. *komu'ňon* 'obhajilo', *pre'žon* 'zapor', *penž'jon* 'pokoj, pokojnina', *infes'jon* 'infekcija', *šta'jon* 'letni čas', *kan'sjon* 'pesem' idr.

V vseh istrskobeneških govorih (prim. Todorović 2018: 249) so manjšalnice samostalnikov večinoma tvorjene s priponami *-el*, *-eto* (m. sp.) in *-eta*, *-ela* (ž. sp.), večalnice pa s priponama *-on* (m. sp.) oz. *-ona* (ž. sp.). Nekatere večalnice in manjšalnice (Todorović 2018: 249) lahko nastopajo tudi kot stilno nezaznamovani samostalniki, npr. *stri'ňon* 'čarovnik', *pan'sęta* 'slanina'.

5.4 Pridevnik

Pridevniki moškega spola so lahko izglasni na *-o*, *-e* in *-a*, npr. *'žalo* 'rumen', *pe'zante* 'težek', *ša'la* 'slan', v množini *-i*, npr. *'žali*, *pe'žanti*, ali *-j*, npr. *ša'laj*. Moški pridevniki se lahko končajo na soglasnik *-n*, *-r*, *-l*, npr. *ma'ron* 'rjav', *li'đer* 'lahek', *su'til* 'tanek'; v množini na *-i*, npr. *ma'roni* 'rjavi', ali *-j*, npr. *su'tij* 'tanki'.

Pridevniki ženskega spola se praviloma končajo na *-a* ali *-e*, npr. *faštid'joža* 'nadležna', *'abile* 'sposobna'; v množini se edninski izglas *-a* spremeni v *-e*, npr. *faštid'jože*, edninska končnica *-e* pa ostane nespremenjena, npr. *Le 'jera 'abile* 'Bile so sposobne'.

Pridevniške in deležniške pripone za moški spol v ednini se končajo z naglašnim *-i*, *-u* ali *-a*, npr. *ku'ži* 'zašit', *be'vu* 'pijan', *viš'ja* 'razvajen', v množini na *-j*, npr. *be'vuj* 'pijani'. Pripone za ženski spol so *-ada*, *-uda*, *-ida*, npr. *kon'sada* 'začinjena', v množini pa *-ade*, *-ide*, *-ude*, npr. *inbjan'kade* 'pobeljene'.

5.4.1 Stopnjevanje pridevnika

Miljska istrobeneščina pozna tristopenjsko stopnjevanje pridevnika.

osnovnik (it. <i>grado positivo</i>)	<i>'Bepi že 'bõn</i> 'Bepi je dober'
primernik (it. <i>grado comparativo</i>)	<i>'Bepi že 'meno 'bõn^{6e} de 'Marjo</i> 'Bepi je slabši od Maria'; <i>'Bepi že (ku'si) bõn 'kome 'Marjo</i> 'Bepi je (tako) dober kot Mario'; <i>'Bepi no že ku'si bõn 'kome 'Marjo</i> 'Bepi ni tako dober kot Mario'
presežnik (it. <i>grado superlativo</i>)	<i>'Bepi že el pju 'bõn de 'duti</i> 'Bepi je najboljši (od vseh)'; <i>El pju 'bõn že 'Bepi</i> 'Najboljši je Bepi';
elativ	<i>'Bepi že 'maša (šaj) 'bõn</i> 'Bepi je izjemno dober/predober'

^{6e} Dobesedno: 'manj dober'.

5.4.2 Svojilni pridevniki

moj; moja	<i>mi, 'mijo; mi, 'mija</i>
moji; moje	<i>'miji; 'mije</i>
tvoj; tvoja	<i>tu; tu</i>
tvoji; tvoje	<i>tu, 'tuj; tu, 'tuve</i>
njegov; njegova	<i>šu; šu</i>
njen; njena	<i>šu; šu</i>
njegovi; njegove	<i>šu, 'šuj; šu, 'šuwe</i>
njeni; njene	<i>šu, 'šuj; šu, 'šuwe</i>
naš; naša	<i>'noštro; 'noštra</i>
naši; naše	<i>'noštri; 'noštre</i>
vaš; vaša	<i>'voštro; 'voštra</i>
vaši; vaše	<i>'voštri; 'voštre</i>
njihov; njihova	<i>šu; šu</i>
njihovi; njihove	<i>šu; šu</i>

Primeri: *Mi 'santolo me ya reya'la un oro'lojo de 'polšo par la k'režima* 'Moj boter mi je za birmo podaril ročno uro', *Go 'višto tu 'pare e tu 'mare* 'Videl sem tvojega očeta in tvojo mater', *Go 'višto un dej šuj fra'dej* 'Videl/videla sem enega od njegovih bratov', *Le 'voštre šo'rele le že an'dade 'dute in Amerika?* 'So vse vaše sestre odšle v Ameriko?', *La šu er'mana la že pju 'bela de 'ela* 'Njena sestrična je lepša od nje'.

5.4.3 Kazalni pridevniki

ta (m. sp. ed.)	<i>što</i>	tisti (m. sp. ed.)	<i>kwel</i>
ta (ž. sp. ed.)	<i>šta</i>	tista (ž. sp. ed.)	<i>k'wela</i>
ti (m. sp. mn.)	<i>šti</i>	tisti (m. sp. mn.)	<i>kwej</i>
te (ž. sp. mn.)	<i>šte</i>	tiste (ž. sp. mn.)	<i>k'wele</i>

Primeri: *'Dame un ž'luk de što vin 'novo* 'Daj mi požirek tega novega vina', *'Ti-rime 'fora što 'dente ke me djol* 'Izpuli mi ta zob, ker me boli', *In'pika što viš'tito in arme'røn* 'Obesi to obleko v omaro', *Šta bo'tila la že 'šaj veča* 'Ta steklenica je precej stara', *'Verži šta fe'neštra ke 'veñi un fja de 'arja* 'Odpri okno, da pride nekaj zraka', *Šti 'omini li 'bevi 'maša* 'Ti moški veliko pijejo', *Kwel oro'lojo že ku'si 'rando ke 'par na ž'veja* 'Tista ura je tako velika, da izgleda kot budilka', *'Neta ben k'wele s'kiše ko la 'karta de gor'nal ke že k'wela ke 'neta 'mejo* 'Dobro počisti tiste kaplje s časopisnim papirjem, kar ta najboljšje počisti', *'Šentite šu k'wela ka'reya* 'Sedi na tisti stol'.

5.5 Zaimek

V miljskem govoru se uporabljajo osebni zaimki (v imenovalniku, dajalniku in tožilniku) ter svojilni, povratni osebni, vprašalni in kazalni zaimki.

5.5.1 Osebni zaimki

jaz	<i>mi</i>
ti	<i>ti</i> (za oba spola)
on	<i>lu el</i>
ona	<i>'ela la</i>
mi	<i>nu'altri, nu, noj'altri</i>
vi	<i>vu'altri, vu, voj'altri</i>
oni	<i>'lori i</i>
one	<i>'lore le</i>

Za drugo in tretjo osebo ednine ter za tretjo osebo množine (prim. Todorović 2016; 2017; 2018) je značilna raba dvojnega osebnega zaimka, a govorniki spontano uporabljajo oba zaimka ali le enega, npr. *Lu el že šaj 'abile/Lu že šaj 'abile/El že šaj 'abile* 'On je zelo sposoben'. Prim. tudi: *Mi γo 'dito 'duto e de p'ju ma no mi s'kolta* 'Povedal sem jim vse in še več, a me ne poslušajo', *'Lori i va inγru'mar o'live* 'Oni gredo pobirat oljke', *Ti ti 'son t'ropo 'bɔn* 'Predober si', *Vu'altri ve preoku'pe t'ropo* 'Preveč skrbite', *La γa la'sa 'Paolo par un de To'rino* 'Pustila je Paola zaradi nekoga iz Torina', *I γa'veva režen'ta 'duti i lin'sjoj* 'Sprali so vse rjuhe', *El že un flo'čɔn* 'On je lažnivec', *La 'šayra ke i γa 'fato a Bu'žiči (la) 'jera šaj 'bela* 'Šagra, ki so jo pripravili v Božičih, je bila zelo lepa'.

5.5.2 Osebni zaimki v dajalniku

Oblike miljskih osebnih zaimkov v dajalniku so:

meni, mi	<i>me</i>
tebi, ti	<i>te</i>
njemu, mu	<i>γe</i>
njej, ji	<i>γe</i>
nam	<i>ne</i>
vam	<i>ve</i>
njim, jim	<i>γe</i>
njim, jim	<i>γe</i>

Primeri: *Me 'toka 'dirte 'duto* 'Moram ti vse povedati', *Ge γo 'fato ča'par pa'ura* 'Ustrašil sem ga (jo, jih)', *El γe γa ški'sa de 'očo 'ala pu'tela ...* 'Pomežiknil je dekletu ...', *Ne γa 'fato šaj 'robe ka'tive* 'Naredili so nam veliko slabih stvari (slabega)', *I 'veči ne kon'tava le s'torje de γ'wera* 'Stari so nam pripovedovali vojne zgodbe'.

5.5.3 Osebni zaimki v tožilniku

Oblike miljskih osebnih zaimkov v tožilniku so:

mene, me	<i>me</i>
tebe, te	<i>te</i>
njega, ga	<i>lo</i>
njo, jo	<i>la</i>
nas	<i>ne</i>
vas	<i>ve</i>
njih, jih	<i>li, i</i>
njih, jih	<i>le</i>

Primeri: *El trova'ra k'wela ke lo 'meti a 'posto* 'Našel bo tisto, ki ga bo spravila v red', *Lo γo 'višto un do seti'mane fa* 'Videl sem ga pred približno dvema tednoma', *Li 'vedo 'oñi di'meneya in 'čeza* 'Vidim/videvam jih vsako nedeljo v cerkvi', *Le γo sin'tude kan'tar na be'lišima kan'son* 'Slišal sem jih peti lepo pesem'.

5.5.4 Svojilni zaimki

moj; moja	<i>'mijo; 'mija</i>
moji; moje	<i>'miji; 'mije</i>
tvoj; tvoja	<i>'tuwo; 'tuwa</i>
tvoji; tvoje	<i>tuj; 'tuwe</i>
njegov; njegova	<i>'suwo; 'suwa^{6f}</i>
njen; njena	<i>'suwo; 'suwa</i>
njegovi; njegove	<i>šuj; 'suwe</i>
njeni; njene	<i>šuj; 'suwe</i>
naš; naša	<i>'noštro; 'noštra</i>
naši; naše	<i>'noštri; 'noštre</i>
vaš; vaš	<i>'voštro; 'voštra</i>
vaši; vaše	<i>'voštri; 'voštre</i>
njihov; njihova	<i>'suwo; 'suwa</i>
njihovi; njihove	<i>šuj; 'suwe</i>

Primeri: *K'wešto ze 'šuo (de lu), e što 'altro ze 'noštro* 'To je njegovo, to drugo pa naše', *I f'joj ke γa've 'višto 'fōra ze 'noštri (de nu'altri)* 'Otroci, ki ste jih videli zunaj, so naši', *I prob'lemi ke i γa 'son de 'lori, no tuj* 'Težave, ki jih imajo, so njihove, ne tvoje'.

Miljski narečni govorniki izražajo svojino tudi s predložno zvezo *de + osebni zaimek*, npr. *Šta 'kaža ze de nu'altri*, dobesedno 'Ta hiša je od nas'.

^{6f} Ob prikazanih svojilnih zaimkih nekateri starejši govorniki uporabljajo tudi analitično obliko upovedovanja svojine, sestavljeno iz predloga *de* in osebnega zaimka, npr. *de lu, de ela, de noj'altri, de voj'altri* ...

5.5.5 Povratni osebni zaimki

Raba miljskih povratnih osebnih zaimkov ob glagolih v sedanjiku je podobna rabi, ki jo določa slovnica knjižne italijanščine – ob povratnem osebnem zaimku stoji spregan glagol, npr. istr. ben. *I še nas'kondi ko ne 'vedi*, knjiž. it. *Quando ci vedono si nascondono* 'Ko nas vidijo, se skrijejo'.

Primeri *lav'arše* 'umiti se':

<i>mi me</i>	<i>'lavo</i>
<i>ti te</i>	<i>'lavi</i>
<i>(lu) el še</i>	<i>'lava</i>
<i>(ela) la še</i>	<i>'lava</i>
<i>noj'altri še</i>	<i>la'vemo</i>
<i>voj'altri ve</i>	<i>la've</i>
<i>'lori i še (m.)</i>	<i>'lava</i>
<i>'lore le še (ž.)</i>	<i>'lava</i>

Pri rabi preteklika se v knjižni italijanščini ob povratnih osebnih zaimkih zahteva rabo glagola *essere* 'biti', medtem ko se v istrobeneščini uporablja glagol *ver* 'imeti', npr. *Mi γo ta'la un 'deo*, knjiž. it. *Mi sono tagliato un dito* 'Urezal sem se v prst'.

Prim. tudi rabo s preteklikom, npr. *šen'tarše* 'sesti':

<i>mi me</i>	<i>γo šen'ta</i>
<i>ti te</i>	<i>γa šen'ta</i>
<i>(lu) el še</i>	<i>γa šen'ta</i>
<i>ela la še</i>	<i>γa šen'ta</i>
<i>noj'altri še</i>	<i>γa'vemo šen'ta</i>
<i>voj'altri ve</i>	<i>γa've šen'ta</i>
<i>'lori i še</i>	<i>γa'veva šen'ta</i>
<i>'lore le še</i>	<i>γa'vemo šen'ta</i>

5.5.6 Vprašalni zaimki

kdo (it. <i>chi</i>)	<i>ki</i>
kaj (it. <i>che, che cosa</i>)	<i>'koš(a)</i>
kateri (it. <i>quale, quali</i>)	<i>kwal, k'wala, ke (ed.)</i>
	<i>kwaj, k'wale, ke (mn.)</i>
koliko (it. <i>quanto, quanta, quanti, quante</i>)	<i>k'wanto, k'wanta, k'wanti, k'wante</i>

Primeri: *Koš ti 'vol de mi?* 'Kaj hočeš od mene?', *Kwaj 'pomi te 'dopri par far el št'rukolo?* 'Katera jabolka uporabljaš za zavitek/štrudelj?', *K'wala ka'miža te 'meti 'oģi?* 'Katero srajco boš oblekel danes?'

5.5.7 Kazalni zaimki

ta (m. sp. ed.)	<i>k'wešto</i>	tisti (m. sp. ed.)	<i>kwel</i>
ta (ž. sp. ed.)	<i>k'wešta</i>	tista (ž. sp. ed.)	<i>k'wela</i>
ti (m. sp. mn.)	<i>k'wešti</i>	tisti (m. sp. mn.)	<i>kwej</i>
te (ž. sp. mn.)	<i>k'wešte</i>	tiste (ž. sp. mn.)	<i>k'wele</i>

Primeri: *Še te 'doperi k'wešti ti fa'ra un la'vor par'feto* 'Če boš uporabil te, boš opravi odlično delo', *Kwej 'jera bej 'tenpi ...* 'Tisto so bili lepi časi ...', *K'wešti i 'penša de ša'ver 'duto ...* 'Tile mislijo, da vedo vse', *Čol k'wešte ke le že le 'mejo ...* 'Vzemi te, ker so najboljše'.

5.6 Vprašalni prislovi

kako (it. <i>come</i>)	<i>'kome</i>
kje (it. <i>dove</i>)	<i>ən'dove, 'dove</i>
kdaj (it. <i>quando</i>)	<i>k'wando</i>
koliko (it. <i>quanto</i>)	<i>k'wanto</i>
zakaj (it. <i>perché</i>)	<i>par'ke</i>

Primeri: *'Kome ti pitu'raši šta 'kamara?* 'Kako bi pobarval to sobo?', *Ən'dove te 'jeri jeri?* 'Kje si bil (bila) včeraj?', *K'wanto ti me fa par 'mežo 'kilo de sti fa'žoj?* 'Koliko bi boš zaračunal za pol kilograma tega fižola?', *Par'ke ti šon 'šenpre ku'ši rab'ja?* 'Zakaj si vedno tako jezen?'

Če so vprašalni prislovi rabljeni v vzkličnih povedih, ki izražajo govorčev strah, navdušenje, zadrego ipd., dobijo vprašalni prislovi vlogo vzkličnih prislovov (it. *avverbi esclamativi*), npr. *Ma 'koš te 'šiyi ke no te š'kolta ni'sun!* 'Zakaj kričiš, saj te nihče ne sliši!', *'Koš te 'diži!* 'Kaj praviš!', *K'wanta 'roba te ga por'ta!* 'Koliko stvari si prinesel!'

6 SKLEP

Istrobeneščina je osnovni sporazumevalni jezik prebivalcev mesteca Milje, ki leži na skrajnem severozahodnem delu istrskega polotoka. Tukajšnji narečni govor, ki ima veliko skupnih značilnosti z drugimi beneškimi govori v Istri, se je razvil z beneško nadvlado v Istri, ki je poleg nove administracije vpeljala tudi svoj jezik in kulturo. Prej obstoječo muglizanščino, ki jo uvrščamo v ladinsko jezikovno skupino, so Miljčani govorili do konca 19. stoletja, danes je to izumrli govor. Miljska istrobeneščina sodi v italijansko beneško narečno skupino, in sicer v skupino kolonialnih beneških govorov, ki so se uveljavili zunaj italijanske regije Veneto s politično ekspanzijo Serenissime ali Beneške republike.

V narečju se danes pogovarja večina meščanov, a vanj predvsem mlajši narečni govorci vnašajo tržaškoitalijanske in knjižne italijanske jezikovne prvine.

Živost narečja v tem kraju nam je omogočila izvedbo narečjeslovne raziskave, v okviru katere smo zapisali preko 2000 narečnih izrazov in več narečnih besedil. Iz zapisanega gradiva smo razbrali osnovne slovnične značilnosti obravnavanega narečnega govora in jih strnjeno prikazali v tabelah, ki smo jim dodali razlage in primere iz narečja. Prikazali smo fonemski sestav in izbrane besedne vrste – člen, predlog, samostalnik, pridevnik, vprašalni prislov ter zaimek. V prihodnjih raziskavah bo analizirana tudi raba miljskega glagola, in sicer obsežen nabor glagolskih časov, prav tako pridobljen z dialektološko raziskavo.

OKRAJŠAVE

ed. – ednina

istr. ben. – istrskobeneško

it. – italijansko

knjiž. it. – knjižno italijansko

m. sp. – moški spol

mn. – množina

prim. – primerjaj

ž. sp. – ženski spol

VIRI IN LITERATURA

Dardano – Trifone 2013 = Maurizio Dardano – Pietro Trifone, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna: Zanichelli, 2013.

Filipi 1993 = Goran Filipi, Istriotski jezikovni otoki v Istri, *Annales: series historia et sociologia* 11 (1993), 275–284.

Impastari 1896 = Antonio Impastari, *Muggia e il suo vallone*, Trieste: Stabilimento artistico tipografico G. Caprin, 1896.

Todorović 2015a = Suzana Todorović, *Šavrinsko in istrskobeneško besedje na Piranskem*, Koper, Libris, 2015.

Todorović 2015b = Suzana Todorović, *Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra*, Koper: Libris, 2015.

Todorović 2016 = Suzana Todorović, *Narečje v Kopru, Izoli in Piranu*, Koper: Libris, 2016.

Todorović 2017 = Suzana Todorović, *Narečna raznolikost v okolici Kopra*, Koper: Libris, 2017.

Todorović 2018 = Suzana Todorović, *Raznovrstnost narečnih govorov na Koprskem*, Koper: Libris, 2018.

Comune di Muggia/Občina Milje, <http://www.comune.muggia.ts.it> (30. 6. 2019).

Istituto Nazionale di Statistica (Istat), <http://www.istat.it> (29. 6. 2019).

SUMMARY

A Short Grammar of the Muggia Dialect: From Phonetics to Pronouns

This article presents selected grammatical features of the local Muggia dialect. Muggia locals speak an Istrian–Venetian dialect because this town, like most other coastal towns in Istria, was ruled by the Venetians for several centuries. Up until the end of the nineteenth century, Muggia residents spoke the Muglisano dialect, a pre-Venetian Romance language that had developed from the spoken Latin used in this town. Today most locals converse in dialect, and its active usage has also been observed among young residents, who, however, intensively introduce dialect expressions from neighboring Trieste and standard Italian. The dialect material was collected through a dialectological study conducted in 2018. Over 2,000 dialect terms and several dialect texts were recorded. The basic grammatical features of the dialect studied were identified from this material and presented in a summarized form in tables, which also included explanations and examples taken from the dialect. In terms of phonetics the Muggia vowels and consonants are presented, and in terms of morphology the use of articles, prepositions, nouns, adjectives, pronouns, and interrogative adverbs is demonstrated. Future studies will analyze the use of Muggia verbs, specifically an extensive selection of verb tenses obtained through a dialectological study.